

Л. С. Кучанська, канд. юрид. наук

Одеський національний університет імени І. І. Мечникова,
кафедра кримінального права, кримінального процесу і криміналістики,
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, України

СКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЇХ ПРЕДМЕТА

В статті проаналізовані проблеми кваліфікації суспільно небезпечних діянь, пов'язаних з посяганням на основи суспільної моральності.

Ключові слова: кваліфікація злочинів, злочини проти моральності, види таких злочинів, предмет злочинів проти моральності.

Різноманітність соціальних процесів, які відбуваються сьогодні, ставить складні проблеми в правовій оцінці певних людських діянь. Це стосується різних груп таких діянь, але є такі, оцінка яких є сьогодні, на нашу думку, найбільш складною. Це діяння, які посягають на суспільну моральність. В Кримінальному кодексі (далі — КК) України є окремий розділ XII “Злочини проти громадського порядку та моральності”, в якому систематизовані такі злочини. Традиційно до них відносять суспільно небезпечні діяння, які порушують необхідні складові цивілізованого державного будівництва: громадський порядок і суспільну моральність. Потрібно враховувати, що важливість нормальної реалізації цих складових потребує не тільки правового регулювання, а й, як про це прямо вказується в ч. 3 ст. 34 Конституції України, застосування необхідних заходів щодо їх охорони [1, 11].

Традиційно в цьому розділі виділяють дві підгрупи. В одну з них відносять злочини, які посягають на громадський порядок (ст. ст. 293, 294, 295, 296 КК) і злочини, які посягають на суспільну моральність (ст. ст. 297, 298, 298–1, 299, 300, 301, 302, 303, 304 КК) [2, 293–294]. Але, на нашу думку, при більш детальному аналізі можна вказати, що така класифікація є достатньо умовною, оскільки в цій главі є злочини, які за певних умов можуть посягати і на громадський порядок і на суспільну моральність. Це, наприклад, наруга над могилою (ст. 297 КК), жорстоке поводження з тваринами (ст. 299 КК) та ін. [3, 254].

До цього потрібно додати, що ще більш детальний аналіз не тільки положень конкретних складів злочинів з Особливої частини КК, а також і положень Загальної частини свідчить, що взагалі багато принципів положень кримінального права тісно пов'язані саме з порушенням не тільки формальних ознак законодавства, а й певних положень суспільної моральності, які існують в державі. Все це вимагає подальшого аналізу цієї складної проблеми.

Певну групу злочинів проти суспільної моральності складають діяння, які в тій чи іншій мірі торкаються сфери сексуального життя як певного соціального інституту, якій функціонує в суспільстві і завдяки якому в певній мірі реалізуються громадські та індивідуальні інтереси, формуються відносини між суспільством та особою. Необхідно сказати, що в останні часи в цій сфері відбуваються значні зміни як змістовного, так і організаційного характеру. Наприклад, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) починаючи з 1975 року почала чітко розмежовувати поняття репродуктивного та сексуального здоров'я. Згідно з визначенням ВООЗ, сексуальне здоров'я — це не тільки відсутність якихось дисфункцій або хвороб, “а пов'язаний з сексуальністю стан фізичного, емоційного, душевного то соціаль-

ного благополуччя”. Сексуальне здоров’я потребує доступу до інформації, освіти, медичного обслуговування і передбачає “позитивний і поважний підхід до сексуальності, вільний від примусу, дискримінації та насильства”.

Всесвітня Сексологічна Асоціація в 1977 році на своєму Конгресі в Іспанії підкреслила, що сексуальність людини є не тільки джерелом глибокого зв’язку між особами, а й суттєво впливає на благополуччя родини і суспільства. В зв’язку з цим на цьому Конгресі були висунуті та обґрунтовані низка прав людини при реалізації сексуальності.

Важливі зміни відбуваються в сфері сексуальної моральності. Хоча моральне регулювання і оцінка сексуальних відносин не зникають, вони стають більш реалістичними. По-перше, зменшується розрив, який на протязі багатьох років існував між повсякденною, побутовою та офіційною мораллю та моральністю. По-друге, зменшується коло сексуальних дій, які полягають моральнісному аналізу. Однак, і це важливо підкреслити, звуження сфери морального регулювання “компенсується” більш високими вимогами до характеру цих відносин. Це підкреслює, що сексуальна сфера, яка є динамічним і многогранним аспектом існування сучасної людини в суспільстві, заслуговує окремого, а можливо, і спеціального правового підходу до свого багатостороннього існування в суспільстві.

Достатню складність представляє кримінально-правова охорона сексуальної сфери, захист суспільної моральності заходами кримінального права. Основна правова проблема, яка існує вже багато років, полягає, з нашої точки зору, в спробах розмежування “дозволеного” та “забороненого” в цій сфері.

Один з таких напрямків, це так звана галузь комерційного сексу (проституції). Незважаючи на усі, умовно кажучи, “досягнення” цього напрямку, фахівці вважають, що зберігаються і традиційні негативні сторони цього явища. Наприклад, комерційний секс загрожує здоров’ю населення, виступаючи дуже часто розсадником венеричних хвороб, а в останні часи і СНІДу. По друге, він дуже часто базується на гнобленні жінок, які вимушені торгувати собою. Ця сфера також дуже тісно пов’язана зі злочинним світом. Часто в такий секс втягуються не тільки неповнолітні, а й діти, і останні події в нашій країні це підтверджують. Взагалі сексуальне обслуговування за гроші має свої значні соціальні, психологічні та сексуальні функції.

Одною зі складових цього напрямку є незаконні дії з порнографічними предметами. Необхідно підкреслити, що такі дії не тільки посягають на суспільну моральність. Вони є значною часткою нелегальних господарських процесів, які відбуваються в світі. Наприклад, по даним міжнародної організації “Internet Filter Reviews”, обсяг порнографічної продукції у світі в 2006 році склав 97,06 мільярдів доларів.

В ст. 301 КК України передбачено відповідальність за ввезення, збут і розповсюдження порнографічних предметів. В ч. 1 цієї статті передбачається відповідальність за ввезення в Україну товарів, зображень або інших предметів порнографічного характеру з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, перевезення чи інші переміщення з тією самою метою, або їх збут чи розповсюдження, а також примушення до участі в їх створенні. В ч. 2 — за ті ж самі дії, вчинені щодо кіно- та відеопродукції, комп’ютерних програм порнографічного характеру, а також збут неповнолітнім чи розповсюдження серед них творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру. В ч. 3 — за дії, передбачені в ч.ч. 1 або 2 цієї статті, якщо вони вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, а також примушення неповнолітніх до участі у створенні творів, зображень або кіно- та відеопродукції, комп’ютерних програм порнографічного характеру. Але існують і певні проблеми в практичному застосуванні цих законодавчих положень. Складність в правовій оцінці дій з такими предметами полягає, в першу чергу, в визначенні предмету цих дій, а саме — що є порнографічними предметами, чим вони відрізняються від предметів еротичного характеру і т. ін. Тому достатня кількість

таких дій не отримує необхідної правової оцінки, що, в свою чергу, утворює певні негативні наслідки до загальної оцінки законодавства і соціально-правової політики, яку здійснює держава.

Визначаючи предмет цього злочину, в науково-практичних коментарях вказується, що це є різні друковані чи рукописні твори, зарисовки з натури, натуралістичні фото-, фотомонтажні чи інші матеріальні предмети, змістом яких є непристойне зображення порнографічного характеру. А предметом злочину, передбаченого в ч. 2 цієї статті, є кінофільми, аудіо- і відеопродукція, відеозаписи, продукція засобів масової інформації, в тому числі реклама, комп'ютерні програми, дискети та інші носії інформації порнографічного характеру [4, 819]. Порнографічні предмети є кримінально-правовою оцінкою потрібно відрізняти від еротичних предметів, які теж пов'язані з відображенням сексуальних сторін життя людини, але не направлена на створення нездорового полового відчуття. Однак, як підкреслюють юристи, грань між порнографічними та еротичними предметами дуже умовна і багато в чому залежить від національних, релігійних, історичних та інших традицій [5, 574], хоча не потрібно виключати того, що еротика є різновидом порнографії. В усякому разі, з нашої точки зору, визначення порнографічного предмета, особливо в сфері кримінально-правового регулювання повинно бути більш чітким, по можливості не мати ознак, які потребують багато в чому суб'єктивного тлумачення, що може викликати певну “аморфність” в застосуванні цього законодавства.

Звернемось к традиційному визначенню порнографії, яке все ж має більш чітке визначення, ніж є сьогодні в кримінальному законодавстві. Поняття “порнографія” походить, як відомо, від двох грецьких слів: “проститутка” і “пишу, малюю, описую”. Поняття “порнографія” увійшло в сучасне використання з книги Ретифа де ла Бретонна “Порнографія, або Роздуми порядної людини про істину аморальну проституцію”, яка була надрукована у XVIII-му сторіччі. В цій книзі аналізувались сфери діяльності людини, які вважались в суспільстві непристойними, в зв'язку з чим назва цієї книги стала номінальним поняттям непристойності, пов'язаної з сексуальністю. Але все ж порнографія, на відміну від еротики, в основному концентрується на відображенні фізіологічних особливостей статевого акта і тілесних форм людської сексуальності. Основна увага при цьому в основному концентрується на статевих органах, причому вони відображаються в ерегированому вигляді. У той же час в еротичних предметах основна увага приділяється виділенню естетичних форм людського тіла, чуттєвим хвилюванням людини тощо. Саме цю принципову різницю в зображенні та демонстрації людських тіл або їх частин, взаємовідносин між людьми необхідно враховувати, визначаючи порнографічні предмети за своїм змістом та відрізняючи їх від еротичних предметів.

Нам потрібно розуміти, що соціально-правовий досвід багатьох розвинутих країн, незважаючи на певну “вільність” в цій сфері, яка, на нашу думку, там присутня, дозволяє їм не тільки більш чітко визначати поняття таких предметів, а й проводити певну класифікацію таких зображень. Це, як правило, “легке порно”, “звичайне порно”, “жорстке порно”, “нелегальне порно”. Кожне з цих визначень має своє тлумачення, яке в свою чергу, знаходить необхідне відображення в загальних заходах, які проводяться, та в їх конкретизації, в тому числі і в законодавчій. Все це підкреслює, що, незважаючи на нашу “просуненність” в цьому напрямку, потрібно ще багато зробити для підвищення якості правового регулювання дій в сфері суспільної моральності, а також її правової охорони.

Література

1. Конституція України. — Х.: Веста: Ранок, 2008. — 64 с.
2. Кримінальне право України: Особлива частина: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. освіти/ М. І. Бажанов, В. Я. Тацій, В. В. Сташис, І. О. Зінченко та ін.; За ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — К.: Юрінком Інтер; Х.: Право, 2001. — 496 с.

3. *Кримінальне право України: Особлива частина: Підручник / За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. заслуж. діяча науки і техніки України Є. Л. Стрельцова. — Х.: Одіссей, 2009. — 496 с.*

4. *Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар/ Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — Вид. третє, переробл. та доповн. — Х.: ТОВ “Одіссей”, 2006. — 1184 с.*

5. *Научно-практическое пособие по применению УК РФ / Под ред. д-ра юрид. наук, проф., Председателя Верховного Суда РФ В. М. Лебедева. — М.: Норма, 2005. — 928 с.*

Л. С. Кучанская, канд. юрид. наук

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики,
Французский бульвар, 24/26, г. Одесса, 65058, Украина

СЛОЖНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КВАЛИФИКАЦИИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ИХ ПРЕДМЕТА

РЕЗЮМЕ

В статье на примере правовой оценки общественно опасных деяний против нравственности рассматриваются сложности в их квалификации, которые во многом связаны с дискуссиями в определении предмета некоторых из этих преступлений.

Ключевые слова: квалификация преступления, преступление против нравственности, виды таких преступлений, предмет преступлений против нравственности.